

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

**Hieronymi Dandini Cæsenatis E Societate Iesv De Corpore
Animato Lib. VII.**

Dandini, Girolamo

Parisiis, 1611

XV. De venarum sanguinisque principio Hippocratis & Galeni sententia.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-95641](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-95641)

lium lib. cap. 4. cum humidus sit, conceptaculum habet necesse est; ideoq. venas emolita natura videtur. Quaedam tamen peculiarem alium usum obtinent: aut succi cuiuspiam attractionem, vt Porta & mellarica: aut purgationem excrementi, vt emulgentes, vtreteres, spermatica, & alie quedam.

De sententia

At trisque, tum vena, tum arteria, eandem pro modo dixeris substantiam esse. Quippe non alio modo differre videntur, quam quod altera, vt tenuiora & magis calidum continet sanguinem, & spiritum, qui clabi facile & expirare poterat, sic maiori eguit apparatu, meliusque instructa fuit a natura, quam altera. Nam vena preter communem illam & generalem tunicam exterio-
rem, qua singula partes inuoluuntur, in superiori regione a succingente costas, in inferiore a peritonio orta; vnicam habet sibi propriam triplici contextam villorum genere: rectis plurimis ad trahendum sanguinem, obliquis nonnullis ad retinendum, & transversis ad expellendum ac dissipandum comparatis. Qua maxime re distinguitur vena a membrana; colore alioqui, crassitudine, & forma persimilis. Quod membrana vt non est ad attrahendum, vel retinendum, expellendumque instituta; sic nullis eiusmodi contexta est villis, sed vbiq. tota sibi & semper similis. At vena vt villis constat, ita non in simularum modo, sed in instrumentariorum etiam partium numero censetur; cum propriam functionem habeat. Verum quod de exteriori & ascitica tunica dictum est, ita se habet. Non enim ea adest vbiq. sed ibi duntaxat, vbi vena aut ossi durioriue corpori incumbit, aut suspensa & ab omni corpore libera ex vno in aliud membrum producit. Tunc enim vt tutior sit contactus aut productio a proximis membranarum tenui tunica obuestitur. At vbi visceribus inseritur, aut intra carnem & musculos extenditur; ea tunica opus non est: cum & benignus suauisque sit contactus; & firma satis extensio. Immo si adesset, circumiectorum musculorum nutritionem non parum retardaret.

Vena & arteria differunt.

Idem de arteria intelligendum est. Sed ea duabus hinc tunicis tertiam addit intimam; tum durioram ac fere membranaceam & cartilagineam, comprimi & dilatari aptam: tum quintuplo fere crassioram altera illa proxima, vt in 7. lib. de anatom. admin. cap. 5. obseruauit Galenus. Eaque velat cutem quandam interna superficie continet aranearum tela persimilem: quam nonnulli tertiam arteria tunicam statuerunt. Neque hanc villis constat rectis, neque obliquis, vt vena; sed transversis: quod non ad attrahendum vel retinendum facta sit, sed ad spiritum propellendum ac dissipandum, pulsumque efficiendum, qui patentem semper & apertam viam postulat. Exterior autem altera tunica rectis constat, & obliquis quibusdam, transversis nullis, vt ex vtraque vnquam quasi tunicam triplici florum genere natura videatur texere voluisse. Totamq. arteriam si cum vena conferas, sextuplo fere crassioram reperies. Vt minime mirum sit, si aut ab Aristotele in 3. de historia lib. cap. 3. & 5. aut ab alijs veteribus neruosa, cartilaginea, aut etiam pulsatis neruis fuerit appellata. Præsertim in homine, in quo, vt est in extremo cap. 17. lib. 1. eiusdem historiae, proportione corporis crassiores sunt, quam in

caeteris animalibus, vena. Aut ab iisdem illis principibus auctoribus minus accurate distincta fuerunt ab arterijs vena, & omneque communi nomine vena noncupata. Quod & Hippocratis & Platonis sententia ostendit Galenus in cap. 9. lib. 6. de illorum decretis, atque ex pluribus tum eorum cum Aristotelis locis manifestum est. Propterea enim id factum est, quod persimilis earum substantia sit, nec alio modo, quam vnus tunicae additione, maioriq. quadam duritie & crassitudine differre viderentur. Quare *ἄρτη* solum qua respiramus, arteriam illi appellauerunt: postea vero hæc, aspera, qua vero spiritum & pulsum continent, laues arterie dictæ sunt.

Vsum tamen habent in corporibus vena ab arterijs plane diuersum. Nam vena alimentarij sanguinis per totum corpus distribuit, seu alimentum vehiculum; & ideo attrahere illud debet coquere, & si qua sine excrementa pellere. Arteria vero tenuissimum sanguinem & spiritum continet & vehit; pulsum efficit, & calorem partibus omnibus subministrat. Illa nutritioni seruit, hæc calorem & vitam immediatè fouet, vitalique facultati famulatur, & vena immobili quiescente pulsatur. Ambæ ad vegetantem animam pertinent.

Admirabile illud videtur, quod in venis minime concreuit sanguis, etiam mortuum animal sit refrigeratusque sanguis, qui extra venas concreuit statim, quamuis in intestina & ventrem colligatur. Nimirum propria quedam rei tam necessaria conferantur facultas venis inesse credi potest que abeunt quoque anima superfit. Vt si cui concreuisse in terdum sanguis reperitus sit, id post diuturnum morbum acciderit, quo facultas ea vel penitus extincta vel certe nimis debilitata fuerit.

Vena & arteria vni diuersus.

In venis non concreuit sanguis.

DE VENARVM SANGVINIS- que principibus Hippocratis & Galeni sententia.

CAPVT XV.

N

Vm vero vt in caeteris, sic in principio atque origine conueniant hæc duæ partes, longè maxima disputatio est. Arterias namque ex sinistro cordis sinu erumpere indeque ad reliquas omnes partes duci, planè omnes consentiunt. Quod & ex pulsare conspiciantur vt cor, & spiritum in corde genitum indeque deriuatum continere, & calorem illius membri ad reliqua omnia deducere, vitalique facultati, que in corde dominatur, famulari, ac demùm ex solo illo membro appensa pendere, nec vlli alteri inferi, sed liberè planè ab alijs omnibus soluta per totam animalis longitudinem furtim ac deorsum progredi.

Contra de venis propterea contentio maxima, quod duobus omnino membris inserantur, dextro cordis sinui & iecori. Et quamuis ex corde pendeant, iecori tamen quoque alligatae sunt. Neque plusant vt cor, nec spiritum habent, sed sanguinem, cuius officina est iecur. Quin etiam Hippocrates in lib. de hominis natura, atque in libro de ossibus, ex cerebro vitus est eas deducere, vbi

Arteriarum vni.

De venarum ortu.

1. Op.

vbi crassissima quatuor venarum paria ex Capite descendunt commemoravit. Sed prioris libri partem eam, in qua ita scriptum legitur, subdititiam esse, non Hippocratis genuinam, ostendit in commentario Galenus, & in libro sexto de illius decretis cap. 3. de quo altero de ossium natura libro non pauci dubitant. Sanè ita omnino de venis sensisse Polybium medicum, cuius etiam in extremo libro 31. meminit Plinius, scimus ex Aristotele in 3. historig libro cap. 3. Qui nisi diversus sit à Polybio Hippocratis discipulo, quod mihi verissimile videtur, erraverit certè Galenus eam negans hanc de venis tractationem edidisse. Sensisse etiam Pelopem Galeni præceptorem, ipsemet eius discipulus testatum reliquit in cap. 3. & B 5. lib. 6. notati; & Omeliorum memorat Avicenna ad initium tertij de animalibus libri. Verùm quicumque fuerit auctor, sensu ipso & dissectione conuincitur. Dum non ex cerebro quatuor, vt inquit illi, venarum paria, sed vnicam per thoracem medium ex inferioribus partibus cernimus ad cerebrum repere, eamque mox in plurimas scindi. Aut si à capite feceris dissecandi principium, ad hanc vnam facile omnes reuocabis.

Quod autem ad Hippocratem spectat, minùs omninò constanter is locutus fuisse videbitur. Quippè in libro de principijs venarum omnium principium cor esse voluit; Cor, inquit, situm est in capite venæ cauissimæ. Duæ enim cauæ venæ à corde: alteri nomen arteria est, alteri vena caua; iuxta quam cor situm habet. Cauissima autem vena, ad quam cor situm est, per ventrem omnem transit & per se ipsum transiit, & in vtrumque renem & in lumbis finditur & exiit in crur vtrūque. Sed & supra cor ad ceruicem, partim ad dextram, partim ad sinistram, & in caput ascendit, & in temporibus finditur vtrinque. Ita venas omnes à corde deduxit, tum ad iecur & caput, tum ad partes omnes Hippocrates. Et rursum in lib. 4. de morbis, tum sanguinis, tum venarum, idem principium posuit. Sic enim ad initium febris libri loquitur. Et sanè sanguinis fons est cor, pituitæ caput, aqua, hoc est melancholicæ: splen, bilis locus folliculi in iecore. Hi sunt quatuor humoribus hinc fontes. Et rursum post multa. Postquam bibit & comedit homo, quod sanguineum est, trahit cor ad se ipsum; & ex ipso procedunt venæ, ad quas statim si copiosus accedat, sanguineum illud distribuitur; & illa impleta breui ad caput & corpus delegant, & quæ sequuntur.

At contrà in 2. libro de popularibus morbis sect. 4. à iecinore per transversum septum ad cor subleuari eas ait. Et in lib. de alimento, Radicatio, inquit, venarum iecur: radicatio arteriarum cor. Ex his aberrant in omnia sanguis & spiritus, & calor per hæc meat.

Priorem partem acceperunt Aristoteles & Peripatetici, proque cordis principatu dimicantur semper. Posteriorem Galenus & Medicorum permulti. Is enim plurimis quidem in locis, sed maximè in sexto lib. de Hippocratis & Platonis Decretis, iecori conatus est sanguinis & venarum ortum deferre. Triaque in corporibus nostris præcipua membra posuit, à quibus tota administratur vitæ, iecur, cor, cerebrum. In iecore nutrientem virtutem, in corde vitalem, in cerebro animale collocavit. Sanguinis & nutrimenti officinam esse iecur voluit, vitalis spiritus cor,

A animalis cerebrum. Venas nutrimenti & sanguinis vasa iecori alligauit, arterias cordi vitalem spiritum continentes, nervos demum cerebro, quibus sensus omnis & motus perficiatur. His addidit testes in 2. lib. artis parua alijsque in locis, in quibus genitrix resideret facultas, vasaque adessent spermatica, & seminis conficiendi vis.

Et si vero fateatur ingenue, non posse tam euidenter demonstrati venarum iecur esse principium, quàm certè concluditur cor arteriarum & neruorum cerebrum esse fontes ac scaturigines. Horum enim vtrumque manifestum illud est argumentum, quòd si arteria neruusque ligetur, pars arteriæ cordi propinqua pulsat, reliqua omni statim pulsu destituitur. Parsque nerui cerebro copulata pristinas suas functiones ritè obit, reliqua motum illico prorsus ac sensum amittit. At vena quæcunque propè iecur ligata, et si sensim & multò intercedente tempore lædatur animal, macrescat, & colore mutetur, nulla tamen subita fit & repentina mutatio, ex qua id, quòd queritur, euidenter ostendatur. Nihilominùs id ita esse, multis modis conatur ostendere. Primum, quòd in plantis cernimus, in quibus solitaria in hæc alimenti facultas, in animalibus idem euenire credendum est. Iam ex plantarum femine in terrâ iacto duo erumpunt germina, vnum sursum in aërem, alterum deorsum in terram, triticeus scilicet & radix: ex quibus alia plura post propagantur, ex truncorum rami, plurimi minutiores, & radice tenuiores fibræ, quibus alimentum ex terra trahitur. Et in animalibus quoque ita est in arterijs, quæ erumpunt ex corde, vna sursum, altera deorsum. Amplissima namque illæ sunt, quæ prope cor existunt: quarum altera velut radix in pulmones mittitur ad trahendum aërem, quo spiritus nutriatur: altera ceu truncus in duos ramos sursum & deorsum scinditur. Ex quibus minutiores reliquæ deducuntur, velut ex maiore quopiam fonte rivuli multi, qui minores subindè euadunt. Et omnino maiora minorum principia sunt, nò minora maiorum. Nam etsi interdum crescunt flumina quædam quo longius processerint, quòd alios excipiant aquarum decursus: ea tamen, quibus aliæ non accedunt aquæ, planè minuuntur, præsertim si in alios riuos deducantur. At venæ, quæ sunt circa cor, non sunt omnium maximæ, sed quæ circa iecur. Immo ea, quæ cor & iecur coniungit, angustior est ea parte, qua cordi applicatur; quàm altera, qua tangit iecur. Cor igitur arteriarum, iecur venarum principium & origo existit. Eaque, quæ Porta dicitur, ex ima iecoris parte in mesenterium & intestina velut radix descendit. Caua vt truncus duos emittens ramos sursum ac deorsum per totum corpus progreditur. Deindè membro illi deferendus est venarum principatus, qui sanguinis fons existit: vne enim propter sanguinem formatæ sunt. At sanguinis procreatio fit in iecore, vbi humores omnes quatuor separantur ex alimento illuc per mesenterij venas ad Portam adducto. Ideò vt reliqua humoribus cæteris excipiendis vasa, vesicam fellis, liem, & renes propè iecur, non iuxta cor, natura disposuit, ita etiam venas sanguinis vasa: Immo & cor ipsum, tanquam aptissimum vas sanguini in altero membro genito excipiendo, vt ex eo spiritum gigneret. Tum verò si cor sanguinis & venarum principium esset, totum alimentum in

C ex quibus alia plura post propagantur, ex truncorum rami, plurimi minutiores, & radice tenuiores fibræ, quibus alimentum ex terra trahitur. Et in animalibus quoque ita est in arterijs, quæ erumpunt ex corde, vna sursum, altera deorsum. Amplissima namque illæ sunt, quæ prope cor existunt: quarum altera velut radix in pulmones mittitur ad trahendum aërem, quo spiritus nutriatur: altera ceu truncus in duos ramos sursum & deorsum scinditur. Ex quibus minutiores reliquæ deducuntur, velut ex maiore quopiam fonte rivuli multi, qui minores subindè euadunt. Et omnino maiora minorum principia sunt, nò minora maiorum. Nam etsi interdum crescunt flumina quædam quo longius processerint, quòd alios excipiant aquarum decursus: ea tamen, quibus aliæ non accedunt aquæ, planè minuuntur, præsertim si in alios riuos deducantur. At venæ, quæ sunt circa cor, non sunt omnium maximæ, sed quæ circa iecur. Immo ea, quæ cor & iecur coniungit, angustior est ea parte, qua cordi applicatur; quàm altera, qua tangit iecur. Cor igitur arteriarum, iecur venarum principium & origo existit. Eaque, quæ Porta dicitur, ex ima iecoris parte in mesenterium & intestina velut radix descendit. Caua vt truncus duos emittens ramos sursum ac deorsum per totum corpus progreditur. Deindè membro illi deferendus est venarum principatus, qui sanguinis fons existit: vne enim propter sanguinem formatæ sunt. At sanguinis procreatio fit in iecore, vbi humores omnes quatuor separantur ex alimento illuc per mesenterij venas ad Portam adducto. Ideò vt reliqua humoribus cæteris excipiendis vasa, vesicam fellis, liem, & renes propè iecur, non iuxta cor, natura disposuit, ita etiam venas sanguinis vasa: Immo & cor ipsum, tanquam aptissimum vas sanguini in altero membro genito excipiendo, vt ex eo spiritum gigneret. Tum verò si cor sanguinis & venarum principium esset, totum alimentum in

D

E

iecore quoquo modo preparatum & fordiori substantia repurgatum, adduceretur ad cor, atque inde in omnes alias partes primum distribuere-
 tur. At inferiores omnes sub septo transverso partes manifestum est non à corde, sed à iecore accipere sanguinem. Immo & ipsum cor & propinquiores illis partes totumque thoracem ab eodem illo membro nutrir & sustentari. Neque sanguis, qui dextro cordis sinu continetur, aliam habet speciem magisque perfectus est; quam ille sit, qui est in iecore ac toto reliquo corpore. Illud etiam magnum est huiusce rei argumentum; quod inter cor & iecur non nisi vna vena reperitur. Neque fieri potest, vt per eandem & alimentum hemicotum à iecore ad cor ascendat, atque ab eodem ad iecur partesque subiectas descendat. Nam præterquam quod angusta satis est via, permittentur nimirum: duoque in ea horis omnibus contrarij motus sursum ac deorsum fierent. Sed si à corde nutrir animalium corpora debuissent; venam vnã prouidisset natura, qua alimentum adduceretur ad cor; alteram, qua inde ad cæteras partes reduceretur. Quod in iecore factum est. Nam vena Porta alimentum suscipit, Caua largè distribuit: & dum sursum, reptat, attingit cor eique ramum quandam applicat, vt ad illud membrum nutriendum spiritumque gignendum sanguinem subministrat. Sed ad superiores regiones alendas rectè statim eadem ipsa minimeque interrupta pergit. Quod si ex corde primum erumperet, vt arteria finitrum egrediens sinum in duas euidenter diuiditur, ita in dextro discindi venam oporteret. Addit Galenus, animalia complura dextro hoc sinu cordis carere. In quibus cum nihilominus vena Caua cernatur, manifestum est non ex eo sinu, sed ex iecore venam illam prodire. Venam Portam & eas omnes, quæ ex illa pendent, nulla ex parte cum corde, sed cum iecore coniungi. Quam ob causam qui de venarum diffentione scripserunt, non aliud, quam iecur, doctrinæ principium fecerunt. Quoniam scilicet re ipsa est illarum origo; omneque cum illo vno continuantur venæ, atque ad illud velut principium & fontem reducuntur. Fore quoque, vt quemadmodum arteriæ ex corde profectæ perpetuo pulsant, sic etiam pulsarent venæ, si earum idem esset principium. Non enim solus sinister, sed dexter item cordis sinus pulsat, vnde illæ oriri dicuntur. Denique ipsam iecoris substantiam esse planè sanguineam & quasi concretum sanguinem qua nihil ad procreandum sanguinem accõmodatum magis reperias.

Hæc sunt omnia Galeni argumenta, quibus hæc suam sententiam persuaderi nobis voluit. Quibus Hippocratis quoque & Platonis addidit testimonia. Sed minùs sincerè atque ingenuè egit. Nam etsi de Platone ita credi possit, qui concupiscentem animæ partem in iecinore collocavit: Hippocratis tamen sola illa loca proposuit, quæ aut fauebant iecori; aut si de cerebro loquerentur, respõderi poterat subdititia ea esse, non illius auctoris propria & genuina. Sed illa omnino dissimulauit, in quibus cor aperte affirmavit sanguinis & venarum principium esse. Quæ cum dici non possint subdititia esse, quemadmodum exponi à Galeno queant, ego quidem non video, Aristotelem igitur ac Peripateticos patrociniū cordis suscipientes audiamus.

A
 QUID ARISTOTELES ET
 Peripatetici senserint.

CAPVT XVI.

Aristoteles in 3. lib. de partibus animalium cap. 4. & 5. & lib. 2. de eorumdem procreatione c. 4. & in libro de somno & vigilia c. 4. & de inuētute & feruitute c. 2. 10. & 15. absq. pluribus in locis, vt virtutum omnium, nutricentis, vitalis, & animalis; ita sanguinis & spiritus omnis, venarum, arteriarum, & neruorum vnicum principium voluit esse cor. Eum post Peripatetici omnes secuti sunt: Alexander præsertim in 1. lib. de anima cap. vlt. & Themistius in libro de somno & vigilia cap. 13. & 23. & Aueroës in cap. 4. lib. 3. de partibus, & 2. lib. colliget cap. 9. & ex medicis quoque non pauci nec ignobiles. Nam vt duo illa Hippocratis Aristotele antiquioris antea memorata loca prætermittam, Erasistratum eandem habuisse de venarum ortu sententiam, locupletissimus testis est Galenus in cap. 6. lib. 6. de Decretis, & auctor libri de vtilitate respirationis Galeno adscripti: & Turisanus commentario 12. & 44. in 2. artis partæ, tum virtutum omnium, tum sanguinis & venarum primam sedem in corde poluit; & post eum Conciliator differ. 47. & diligentissimus corporum dissector Andreas Vesalius lib. 3. de corporis humani fabrica cap. 6. miris modis Galeni sententiam & argumenta exagitaui. Auicenna autem etsi multa visus sit in vtramque partem disputare in 3. de animalibus lib. 1. & 3. & in sexto naturalium cap. vlt. quam ob causam cum Aueroës credidit nec Aristotelem nec Galeni sententiam asseruisse. Verè tamen stat pro Aristotele; cuius in 1. fen. 1. can. doct. 5. cap. 1. veriore subiunxit esse sermonem & doct. 1. texta cap. 1. Medici, inquit, cum considerant sicut debent & certificant, inueniunt rem sicut videtur Aristoteli, & non quemadmodum ipsis videtur. Et inueniunt sermones suos extractos ex pramissis probabilibus, nõ necessarijs; in quibus non assequitur nisi quod ex rebus apparet. Quæ verba libuit hoc loco adscribere, vt de hac inter Aristotelem & Galenum controuersia intelligat vnusquisque quænam fuerit Arabum medicorum principis pronuntiata sententia. Omnino enim constituit, tum in his locis, tum in 1. lib. de medicamentis cordis, & confirmarunt eius interpretes, Vgo Senensis, Gentilis, Iacobus Foroliuensis, & Dinus in commentario in librum Hippocratis de natura fœtus, dum disputat, an testes sint præcipua membra in actû generationis: & rursum, an semen ex toto corpore decidatur: cor quidem virtutum omnium principium & fontem esse; sed solum pulsum immediatè exequi; reliquarum facultatum operationes non nisi per aliud membrum, quod velut secundarium principium sit, nutritionem per iecur, procreationem testium vsu, sensum & motum cerebro adiutore. Itaque si res tota diligentius consideretur; errauit in eo Galenus, quod operationes videns à membris hisce immediatè & proximè fieri; ea credidit esse prima illarum principia.

Aristoteles,